

„GEOVEDY PRE KAŽDÉHO“

Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta,
Katedra fyzickej geografie a geoekológie

a spoluriešiteľské organizácie:

Gymnázium, Ul. Ladislava Sáru 1, Bratislava

Gymnázium na Hubeného ulici, Hubeného 23, Bratislava

Gymnázium Matky Alexie, Jesenského 4/A, Bratislava

PREDPOKLADY SLOVENSKA PRE BOULDERING

Mgr. Oliver Vysloužil

2012

Prológ

Rozhliadajúc do diaľav stojí mnoho kráľov. Mocní páni krajiny, ktorá sa im s pokorou vlní pod nohami ako rúcho plachtiace vo vetre. Krotitelia elementov, čo povrchu zemskému darovali charakter. Po vzore lásky sa naučili kradnúť srdcia. Nevolám ich preto horniny, ani neurážam pojmom neživá príroda...

Najviac im to svedčí, keď si začnú lesy pred zimou prečesávať strapaté koruny. Rozhľad sa rozšíri a ja ich vtedy môžem pozorovať aj z väčšej diaľky. Som hubár svojich zvečnených predstáv. Túlam sa slovenskou horou, aby som precítil dosahy ľudského šťastia. Predstavujem si radosti zberačov húb ako ideálnu paralelu. Silu ich snahy definuje čas hľadania a úspešnosť odzrkadľuje nájdený kúsok. Zdravý dubák úctyhodných rozmerov je šťastím v zadostúčinení. Vedeli by ste si ale predstaviť, že hľadáte niečo úplne iné? Niečo pred čím sa váš žalúdok scvrkáva a čo všedný svet vníma ako špecifické?

Keď mu skoré slnko udrie do chrbta, sadne na mňa mohutný tieň. S údivom pozorujem jeho hladkú štruktúru. Zrazu objavujem skryté vrásky. Ožil. Ukázal mi svoju líniu, cez ktorú sa so mnou zoznamuje. Uveril mojej pokore a dovolil mi zblížiť sa s ním. Obívam si lezečky. Naše stretnutie naberá na intenzite. Rýchlo poznávam jeho silu a padám. To je on. Mocný balvan s príbehom, ktorý vo mne vyvolal túžbu liezť.

Nastáva dlhý vzájomný boj plný nekonečných pádov a predraných prstov. Skrotiť ducha skaly nie je ľahké. Raz sa to ale zaslúžene podarí. Znavený sa usadím na vrchol, aby sme následnou symbiózou prepísali krehké zákony prírody. Kus seba ponechám skale ako jej podiel a vydám sa hľadať ďalej, pretože ma čaká ešte dlhá cesta. Keď zistím, že už viac nemám zo seba čo dať, budem na konci.

Cesta ku skale

Dnešná pretechnizovaná doba ponúka mimoriadne široké spektrum vymožeností. Šokovaní stále novými výdobytkami prepadáme konzumu a zaťažujeme našu myseľ nechcenými dôsledkami. Zabúdame, odkiaľ skutočne pochádzame. Nerozprávame sa o tichých harmonických miestach a už vôbec si nespomenieme, že sú na dotyk, hoci aj v lese nad mestom. Návrat k prírode neznamená odhodiť šaty a uchopiť dláto, oným návratom je pre mňa začať na ňu intenzívnejšie myslieť.

Mojou „cestou späť“ sú skaly. Premýšľam o balvanoch rovnako veľa ako vy o svojich kamarátoch. Chodím za nimi, stretávam sa s nimi a vždy ma nesmierne poteší, keď nejaký nový balvan nájdem. Vďaka tomuto kolobehu sa ocitám v polohe, z ktorej získavam k svojmu okoliu stále väčší rešpekt.

Na jednej strane kameň, na druhej ja. Nehybne stojíme zoči voči. A čakali by sme možno ešte veľmi dlho. Spoznal som však spôsob, ako tú pomyselnú iskrú medzi nami premeniť na žeravý plameň. Bolo to jednoduché. Začal som na tie balvany proste liezť. Začal som sa venovať boulderingu.

Bratislavská žula (foto: archív autora)

Bouldering

Pojem bouldering je v laickej verejnosti stále pomerne neznámy. Všeobecne to má za následok jeho neskorý vývin. Priekopníkmi boulderingu sa podľa neoficiálnych informácií stali Francúzi niekedy v priebehu 19. storočia. Pôvodne bol myslený iba ako doplnok k horolezectvu, v rámci ktorého sa horolezci pred náročným výstupom dobre ponatáhovali. Prvýkrát sa mu vážnejšie začal venovať až Američan John Gill v 50. rokoch 20. storočia. Srdcom gymnasta možno iba náhodou objavil v boulderingu množstvo zábavy. Aplikáciou rôznych gymnastických kúskov vniesol do lezenia prvky, ktoré sa v žargóne komunity dodnes bezo zmeny používajú. Jeho prelezy sú stále požadované za nesmierne poctivé. John určil smer, v akom sa bouldering vykryštalizoval až do súčasnej podoby.

Nová generácia boulderistov (foto: archív autora)

Netrvalo dlho a na Johnove aktivity nadviazali ďalší. Bouldering sa zbavil nálepky „doplnok“ a vyčlenil sa ako samostatná lezecká disciplína. Medzinárodná federácia športového lezenia ho v roku 1998 uznala ako šport hodný pretekov svetového pohára.

Podstatou boulderingu je rozvoj silového aspektu lezenia, resp. prekonávanie maximálne obtiažnych lezeckých krokov, ktoré by ste pri športovom lezení s lanom

nedokázali vykonať v celom rozsahu lezeckej cesty. Preto sú bouldre kratšie. Cieľom boulderistu je teda vyliezť na balvan (= angl. boulder) sekvenciou konkrétnych chytov, definujúcich lezeckú líniu s menom a obtiažnosťou. Človek lezie slobodne bez akýchkoľvek istiacich pomôcok, avšak do výšky, z ktorej je relatívne bezpečné spadnúť. S využitím mobilného dopadového matracu sa bezpečnosť boulderingu ešte rapídne zvyšuje.

Tisíce boulderistov každoročne mieri do lesov v okolí francúzskeho mesta Fontainebleau. Táto najväčšia boulderingová oblasť na svete predstavuje rozlohu 280 km² a nekonečný labyrint pieskovcových balvanov. Ak ste nikdy neboulderovali a ani ste doteraz nemali presne vykreslenú predstavu raja, tak po návšteve *Forêt de Fontainebleau* isto všetko doženiete.

Fontainebleau, Francúzsko (foto: archív autora)

Slovensko

Kedysi...

Na Slovensku sa prvé oficiálne formy boulderingu začali objavovať až koncom 60-tych rokov 20. storočia ešte pod názvom „liepanie“. Centrum všetkého diania bolo andezitové skalné mesto Kaľamárka nad Detvou. Aj napriek neskorému rozvoju patrí Slovensku predsa len jedno prvenstvo. V roku 1981 sa na vápencovej skalke pri Kuchyni v Malých Karpatoch konali vôbec prvé preteky v liepaní na európskom kontinente. Od tohto roku sa obdobné preteky usporiadali ešte v Porúbke pri Žiline, na Sekaninách nad Lehotou pod Vtáčnikom a aktivita sa opäť vrátila i na Kaľamárku. Postupom času bohužiaľ prepadla táto krátka tradícia dostratená. Keďže sa naša malá lezecká komunita orientovala iba na skalné lezenie a horolezectvo, chýbali osobnosti, ktoré by onú disciplínu vytiahli späť na svetlo sveta.

Bouldering na Slovensku začal vstávať z mŕtvych až príchodom mladých generácií niekedy koncom 20. storočia. Oplyvnení svetovými trendmi začínajú lačný hon za balvanmi. A zrazu sa vynorila otázka: Sú na Slovensku vôbec vhodné podmienky pre bouldering? Krajina preslávená predovšetkým vysokými žulovými štítmi sa nikdy v tomto smere nepripomenula. Eufória opadla. Rozvoj a hľadanie možností naďalej stagnovalo.

...a dnes

Keď si dnes v predstavách vykreslím mapu Slovenska s boulderingovými oblasťami, vidím pozostatky dávnych aktivít a niekoľko lokalít objavených vzácnymi nadšencami. Píše sa rok 2012 a pýtam sa: Možno našu krajinu v boulderingu posunúť? Drieme v našich horách neobjavený potenciál?

Aby sme si mohli tieto otázky zodpovedať, je nutné začať od podstaty. Boulderovať sa nedá na hocičom. Vďaka tomu, pretože tak sa tento šport obohacuje nielen o telesné aspekty, ale svoj význam prehĺbuje neodmysliteľným pobytom v srdci prírody. Je to práve kameň, ktorý dáva boulderingu akciu a boulderistovi hmatateľné ciele. Pevný, veľký, málo členitý, s dobrým sklonom a vhodnou štruktúrou. Len tak sa môže zrodiť línia hodná prelezu, mena a kategorizácie. Spomínané predpoklady najčastejšie spĺňa žula a pieskovec. V skutočnosti tieto materiály v rôznych podobách naozaj tvoria vo svete percentuálne najväčší podiel balvanov vhodných pre bouldering.

Zlomisková dolina, Vysoké Tatry (foto: archív autora)

Žula?

Geologická mapa Slovenska nás síce nestavia do pozície svetovej veľmoci, ale pozitívom je rozsiahle plošné zastúpenie jadrových pohorí. A kde sa jadro dostáva na povrch, možno čakať žulu. Žiaľ, nie všade sú výsledkom balvany s dostatočnou boulderingovou atraktivitou. Niečo málo sa obnažuje nad Devínskou cestou v Bratislave, v račianskej až pezinskej časti Malých Karpát, vo svahoch východne od Hriňovej (Rudohorie je však ďalej pre nás veľkou neznámou). Samostatnou kapitolou je žula v lesoch Nízkych Tatier (v okolí Jasnej a v žľaboch pod Derešmi) a Vysoké Tatry s priam nevyčerpatelným potenciálom. Keby nebol pri boulderingu obmedzujúci aj čas prístupu k balvanom s matracmi na chrbtoch, všetky tatranské doliny by boli vychvaľovanými destináciami. Tatranský bouldering má ešte druhú stranu mince - chránené územie a nízku hladinu tolerancie zo strany ochranárov.

Neskorší posun a osvetu vnímam ako možnosť, prostredníctvom ktorej by sa mohlo v budúcnosti získať pochopenie a podpora aj v týchto sférach.

Kremenec?

Tvrдый sediment, ktorý nasadá priamo na jadro. Táto obalová séria sa vďaka svojim geologickým vlastnostiam predrala na povrch v mnohých našich pohoriach a usmieva sa na nás zubatými hrebeňmi. Vyťahuje za sebou nadmorskú výšku napríklad v juhovýchodnej časti Malých Karpát približne od Pezinka po Častú. Verejne známymi sú hlavne bralá Medvedej skaly, kalvária pri Červenom kameni, Tisove skaly, či celý hrebeň od Troch jazdcov po Kamennú bránu. Občasné sú aj kremencové lokality v pohorí Tribeč. Kremenec je síce z geologického hľadiska veľmi odolný, pre bouldering sa ale za ideálny nepovažuje. Či už je to jeho ostrohranná odlučnosť, vďaka vysokému podielu kremeňa nízke trenie (v praxi to znamená, že sa šmýka) alebo výrazná členitosť. Aj v tomto prípade ale výnimka potvrdzuje pravidlo a nájdú sa skvostné kremencové šutry, ktoré je hriech obísť.

Rozbehy, Malé Karpaty (foto: archív autora)

Vápenec?

Na Slovensku veľmi rozšírený druhohorný sediment. Podieľa sa na stavbe obalových jednotiek viacerých pohorí a príkrovov, čiže jeho plošné rozšírenie u nás rozhodne nie je zanedbateľné. Často z neho pozostávajú celé masívy, vysoké steny, ktoré prajú hlavne lanolezcom. Keby vápenec častejšie tvoril monolitické útvary a nie iba stienky, boulderista by s ním bol väčší kamarát. Rýchlo sa vyšmýka a je ťažko čitateľný. Napriek tomu chodíme bouldrovať na západné svahy Malých Karpát v okolí Plaveckého podhradia, do lesov pri Rozbehoch, na Malé skalky nad Chtelnickou, ba rozvoj aktivít na vápenci zaznamenali aj chlapci zo Smižian v okolí Tomášovského výhľadu. Na mape vidím ešte nespočetne veľa možností. Existuje však miesto s veľkou koncentráciou stienok a balvanov z vápenca, ktoré budú dobre prístupné, a kde kvalita skaly bude skutočne na vysokej úrovni

Zlepenec?

Špecifickou horninou je u nás zlepenec, najčastejšie skloňovaný s prívlastkom – súľovský. Podieľa sa na stavbe najznámejšieho skalného mesta na Slovensku. Vznikol stmelení rozmanitej horninovej masy, a aj preto poskytuje charakteristické lezenie zväčša po variabilných ostrých dierkach. Na niektorých miestach často drobivý, línie sú neprehľadné a nie príliš estetické. Pri potulkách Súľovskými vrchmi sa ale už podarilo nájsť zaujímavé a pekné kamene, no stále nič koncentrovanejšie.

Pieskovcový balvan v Pulčine (foto: archív autora)

Pieskovec?

Áno, určite! Ale kde? Vieme, že severozápadnú a severovýchodnú ohrubu Slovenska tvoria flyšové pohoria. Pieskovec s dostatočnou pevnosťou sa u nás ale doteraz nenašiel. Najčastejšou asociáciou s týmto sedimentom na Slovensku sú gule v Klokočove a Megoňkách. Tie sú však až príliš častým objektom vedecko-scientologických výskumov na to, aby sa po nich mohlo liezť. Na druhej strane by aj tak bola každá guľa z lezeckého hľadiska pohybovo monotónna. Žeby Vychylovské skálie pri Novej Bystrici? Pohraničné pásma s Moravou? Je vôbec možné, aby bolo na Morave toľko pieskovcov a u nás žiaden? Spomeňte si len na skalné mesto Pulčín v juhozápadnej časti Javorníkov situované priamo na pohraničí... Osamotenou raritkou je objavený pieskovcový balvan medzi Stupavou a Borinkou. Aj keď sme usilovne hľadali, žiadnych jeho príbuzných sme v okolí nenašli.

Andezit?

Bingo! Našu púť zakončíme v stredoslovenských vulkanitoch. Pohoria sopečného pôvodu zaberajú na Slovensku pomerne veľký priestor, obzvlášť tie stredoslovenské (Vtáčnik, Kremnické vrchy, Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Poľana, Javorie...). Budujú ich horniny vulkanického pôvodu s dominanciou andezitu, ryolitu a bazaltu. Práve andezit je tu veľmi rozšírený a podieľa sa na stavbe väčšiny výrazných skalných útvarov. Či už vo Vtáčniku a okolí Kamenca pod Vtáčnikom (Končitá je v súčasnosti najväčšou boulderingovou oblasťou Slovenska), v Kaľamáрке a celej Poľane, či okolí Sitna a Pukanca v Štiavnických vrchoch. A práve andezit má z hľadiska lezenia vlastnosti podobné žule. Je relatívne odolný, má dobré

trenie a dokáže vytvárať kompaktné skalné útvary – balvany. Z množstva kameňov ale býva vždy len niekoľko tých menej členitých. Negatívom andezitu je aj zvýšená citlivosť na lokálne podmienky a často ho nájdete nadmieru zvetraný, či inak poznačený exteriérom.

Keďže väčšina stúpencov boulderovej komunity prebýva na západnom Slovensku, východoslovenské vulkanity nie sú jedinými pohoriami, ktoré stále ostávajú ukryté v hmle poznania.

Andezitový skvost našich lesov, Vtáčnik (foto:archív autora)

Potenciál

Priblížil som vám najčastejšie sa vyskytujúci materiál, na ktorom sa u nás boulderuje, aby ste si mohli vytvoriť aspoň hrubú priestorovú predstavu o jeho rozmiestnení. Moje slová sú poznačené súčasným stavom známych možností. Sú produktom zánietencov a hodín túženia sa naprieč horami. Konfrontujem požiadavky s realiami a citlivé prsty boulderistov s charakterom každej menovanej skaly. Možno som vám chcel dokázať, že Slovensko predpoklady pre bouldering jednoznačne má a možno práve to, čo ostáva na ono potvrdenie, sa už skrýva v každom z vás.

Správne, je to túžba vojsť do lesa a hľadať.

Epilóg

Príroda je všemocná, pomyslí si. Usiluje sa dohliadať na nás, aby nám mohla večne držať pootvorenú náruč. Potrebuje si nás ale nejako získať a všetko naše úsilie otočiť vo svoj prospech... S vierou, že som jej volanie plnohodnotne uchopil, zastanem. Vyčerpaný a šťastný na mieste skameniem a plne sa jej odovzdám. Dostala ma na môj vysnený ideál, ktorý z času na čas zvečnila. Zrazu cítim obrovskú vďaku.

Zajtra ráno vyjde slnko, udrie mi do chrbta a ja budem dúfať, že môj tieň zasiahne niekoho ďalšieho.